

TÖRTÉNELMI VÍZIÓ
ÍRTA: UNGVÁRY ZSOLT

(A TÖRTÉNET AZ ÍRÓI FANTÁZIA SZÜLEMÉNYE.)

Játszódik 1849 október 5-éről 6-ára virradó éjszaka, Aradon.

Puritánul berendezett iroda. A háttérben asztal, előtte és mögötte szék. Oldalt egy felolvasó állvány, rajta papírok. Az asztalon gyertya, feszület, toll, tintatartó, iratok.

Balról ajtó.

Egy foglár bevezeti Kiss Ernőt. A fogoly keze hátul összekötve.

KISS

Itt fognak felakasztani? Nem látom a bitófát.

FOGLÁR

Látom, nem vesztette el a humorérzékét.

KISS

Ön szerint ez humor?

FOGLÁR

Akasztófahumor. Szó sincs akasztásról. Az csak holnap lesz. Ön különben is kegyelemben részesült, ezért golyóáltali halál várja.

KISS

Igen, tudom, megtisztelő a hadbírótság kegyes jósága. De hagyhattak volna magamban imádkozni, levelet írni, ahogy a többiek... Vagy a golyóhoz ez már nem jár?

KINTRŐL HANG KIÁLTJA:

Haynau táborszernagy úr!

Belép Haynau. Rápillant a fogolyra, nem szól, a fejével int neki, hogy menjen a székhez. Ő maga leül a másikra. A foglárhoz:

HAYNAU

Oldozza el!

Leveszi róla a kötelet, Kiss a csuklóját masszírozza, kíváncsian figyel. Haynau leül, és mutatja a fogolynak, hogy ő is üljön le, közben szól a foglárnak:

HAYNAU

Kimehet!

FOGLÁR

Táborszernagy úr kettesben maradna az elítélttel? Mi van, ha...

HAYNAU (ordít)

Menjen ki!

A foglár tiszteleg, kimegy, becsukja az ajtót. Haynau méricskéli a foglyot, nem szól. Kiss feszeng, nem bírja tovább.

KISS

Nem értem, tábornok úr, mi okból hozatott ide. A tárgyalás lezajlott, az ítélet megszületett. Mi beszélhatalónk lehet nekünk egymással?

HAYNAU

Nem sejti, ezredes úr?

KISS

Altábornok. A rangom altábornok. Kiss Ernő tábornok vagyok.

HAYNAU

Badarság. Önt egy törvénytelen, lázadó kormány nevezte ki, amelynek nem volt joga ilyen kinevezéseket osztogatni. Ön lázadása előtt a császár hadseregének ezredese volt.

KISS

Az én kinevezésem teljesen törvényesen történt. A magyar kormány jogait őfelsége, Ötödik Ferdinánd szentesítette.

HAYNAU

A királyt Ferenc Józsefnek hívják, aki ellen Önök felláztak, vérbe borították a birodalmat, és felforgató eszmékkel megmérgezték az országot.

KISS

Ez hazugság!

HAYNAU

Akarja hallani, mit műveltek a magyarok az Ön aktív részvételével a dinasztia és a világ rendje ellen?

Kiss a fejét rázza, de Haynau nem törődik vele. Feláll, az ajtóhoz megy, kiszól:

HAYNAU

Jöjjön be!

Bejön egy civil ruhás ember. (Lehet női szereplő is. Nevezzük Felolvasónak.) Odamegy az állványhoz, összerendezgeti a papírokat. Haynaura pillant várakozóan.

HAYNAU

Kíváncsi rá, Kiss Ernő „tábornok” úr, miért áll a történelem ítélőszéke előtt?

KISS

Én a történelem ítélőszéke elé tiszta lelkiismerettel állok. De itt nem látok mást, csak egy vérbíróságot.

HAYNAI

Rosszul látja. Ez a történelem ítélőszéke, és ezt rögvest bebizonyítom. (A Felolvasóhoz:)
Kérem, olvassa!

FELOLVASÓ

1848 március 15-én Pesten szörnyű, rebellis felkelés tört ki, amelynek célja a felforgatás, a csöcselék hatalmának megteremtése, a dinasztia megbuktatása...

KISS

Ugyan már, ilyesmiről szó sem esett. Közös teherviselést követeltek, a jobbágyság felszabadítását, népképviselést...

FELOLVASÓ

...Az idegen katonákat vigyék el tőlünk...

HAYNAU

Ez csak nem az osztrák birodalom elleni lázadás? Hát kit neveztek a pesti fiatalok idegen katonáknak? De voltaképpen mindegy is. Petőfi, aki...

KISS

Petőfi írt egy gyönyörű verset, amit kinyomtattak...

FELOLVASÓ (olvassa)

Követeljük a sajtó szabadságát, a cenzúra eltörlését.

HAYNAU

Cenzori engedély nélkül kinyomtatták, aztán a Helytartótanácsot terrorizálták... Akár a francia jakobinusok...

KISS

Ez megint hazugság! Ellentétben a párizsi forradalommal, ahol lerombolták a Bastille-t, Magyarországon senkinek és semminek nem esett bántódása. Az emberek szavaltak, pontokat fogalmaztak, kiszabadították Táncsicsot a börtönből, este pedig díszelőadást tartottak a színházban. Ez lenne a szörnyű lázadás?

HAYNAU

Petőfi azt írta: „Akasszátok fel a királyokat!”

KISS

De a királynak haja szála sem görbült. Nem úgy, mint Franciaországban. Ferenc József ugyan nem írt verset, hogy „Akasszátok fel a tábornokokat!”, ellenben megteszi. Melyikük az igazi bűnös?

FELOLVASÓ

A király aláírta az április törvényeket, és kinevezte a parlamentnek felelős magyar kormányt, élén Batthyány Lajossal...

KISS

Na, látja, tábornoszernagy úr. A király kinevezte. Maguk meg holnap Batthyányt is kivégzik...

FELOLVASÓ

Később azonban Batthyány lemondott, Ötödik Ferdinánd helyett pedig Ferenc József lett az uralkodó. A rebellis magyarok azonban nem fogadták el, és harcot folytattak törvényes királyuk ellen.

KISS

A magyar országgyűlés nem választotta meg Ferenc Józsefet. Ellenben Kossuth Lajost megválasztotta kormányzónak. A törvény, a jog, az igazság a mi oldalunkon áll.

Csend következik. Haynau látszólag töpreng, a homlokát masszírozza. Aztán halkán megkérdezi:

HAYNAU

És?

KISS

Mit és?

HAYNAU

Hogyan tovább, ezredes úr? Meghal a királyáért, aki már rég lemondott, vagy a kormányzójáért, aki külföldre menekült?

KISS

A magyar nemzetért, a magyar hazáért, a magyar szabadságért fogok meghalni.

Haynau felkacag, kezét teátrálisan égnek emeli.

HAYNAU

Gott im Himmel! Amiért maga meghalni készül... Nos... Figyeljen csak! Most megtudhat valamit, amit csak Ön, csak most, csak itt...

Int a felolvasónak.

FELOLVASÓ

1867-ben Magyarország kiegyezik a Habsburg dinasztiával. Ferenc Józsefet nagy pompával a budai Nagyboldogasszony templomban magyar királlyá koronázzák. A magyar nép szívébe zárja az uralkodót...

KISS

Hazugság!

FELOLVASÓ

...és az Osztrák-Magyar Monarchia idején nagy fellendülés kezdődik. 1914-ben azonban kitör az első világháború, amelyben a monarchia vereséget szenved. Magyarország elveszíti területének kétharmadát...

KISS

Ostobaság!

FELOLVASÓ

...majd belekeveredik a második világháborúba is. Újabb vereség, az ország orosz megszállás alá kerül...

KISS

Az oroszok? Megint...

FELOLVASÓ

...és szörnyű diktatúrát vezetnek be. Az emberek rettegésben és nélkülözésben élnek, mindenütt besúgók, rendőrök...

KISS

Tűrhetetlen!

FELOLVASÓ

...míg nem 1956-ban fellázadnak a rendszer és az idegen megszállás ellen. A felkelést azonban vérbe fojtják, az abban résztvevőket kivégzik, börtönbe csukják, kétszázezer ember elmenekül, az ország újra a reménytelenségbe zuhan...

Haynau mosolyog.

HAYNAU

A magyar haza, a magyar szabadság, amiért Ön meghalni készül, egy fikció. Vége. Az önök áldozata, ezredes úr, értelmetlen.

KISS

Tábornok vagyok, követelem, hogy így szólítson!

HAYNAU

Ne nehezítse a helyzetét, ezredes úr.

KISS

Nehezítem? Miért? Kétszer fog kivégeztetni?

HAYNAU

Rosszabb. Az emléküket is eltörlöm. Egy pusztuló nemzet utolsó katonái, Önök a történelem zsákutcája. Egy illúzió, amibe ringatták magukat.

KISS

A becsület, a hazaszeretet nem illúzió. Ezek nem változnak attól, hogy siker vagy kudarc jut-e osztályrészül...

HAYNAU

Hallhatta a történelmet, ezek után elképzelheti a jövő ítéletét. Senki sem fogja tudni, ki volt Kiss Ernő vagy Batthyány Lajos. Petőfi meg... Nos, neki még a holtteste sem került elő, neki még egy sírja sem lesz soha, ugyan ki emlékezne rá.

Kiss hallgat, de nem tört meg, keményen Haynau szemébe néz.

HAYNAU
Nincs válasza?

KISS
A válaszomat holnap látni fogja az aradi várárookban.

HAYNAU
Ez csak hősködés. Senkinek nincs szüksége vértanúkra. Egy megbánást tanúsító, a császár hűségére megtérő egykori lázadó mindenkinek jobb. Nekem is, a császárnak is, a hazának is és Önnek is.

KISS
Ezek az ördög kísértő szavai. Láttam tábornoszernagy úr sötét vízióját. De nekem is van egy látomásom a jövőről. Figyeljen, Herr Haynau!

Int a Felolvasónak. Ő elrakja az eddigi papírjait, újakat vesz elő, olvasni kezdi.

FELOLVASÓ
A szabadságharc leverése után a magyar nemzet kegyelettel őrizte a hősök emlékét, míg Julius Haynau neve mindenütt gyűlöletet váltott ki...

HAYNAU (közbe kiált)
Donnerwetter! Micsoda arcátlanság?...

KISS
Várjon, kérem, tábornoszernagy úr. Ez most az én változatom, nem az Öné. Hallgassuk hát!

A Felolvasó újra olvasni kezd, a háttérben eltűnik az asztal és a két katona (sötétbe borul, füst takarja stb.)

FELOLVASÓ
A magyaroknak azonban a teljes elhagyatottságban támadt egy pártfogójuk Bécsben. Valaki, aki barátként tekintett a gyászoló nemzetre: a királyné, akinek a legendák szerint nagy szerepe volt abban, hogy 1867-ben a Habsburgok hatalmuk megtartása érdekében kénytelenek voltak kiegyezni a magyarokkal, és a létrejövő Osztrák-Magyar Monarchiában a két fél egyenrangú államalkotóvá vált.

Az előtér kivilágosodik, megelevenednek az újabb alakok: Erzsébet és a társalkodónő.

FELOLVASÓ
Erzsébet királyné, a népszerű Sissi szívesen vette körül magát magyarokkal. Ezúttal társalkodónőjével, Sztáray grófnővel látjuk.

Erzsébet megmutatja a ruhájára titkosan feltűzött kokárdát.

ERZSÉBET

Ma március 15-e van, tudja, grófnő? Hát persze, hogy tudja. Maguk ezt nagyon számon tartják. Ferencet a világból ki lehet üldözni ezzel a nappal, meg az olyan nevekkel, mint Kossuth, Petőfi, Batthyány...

SZTÁRAY

Felséged mégis feltűzte a kokárdát...

ERZSÉBET

Én a magyarok királynéja is vagyok, nem csak osztrák császárné, ezt ne feledje, kedvesem. És bár csak kisgyermek voltam a forradalom idején, azért ne higgye, hogy nem tudok róla éppen eleget. Csodás dolog, ahogy ezt Pesten intézték: kivonultak a fiatalok, az élükre állt egy költő, elszavalta a versét... Én ezt tudom értékelni, hiszen magam is írok verseket.

SZTÁRAY

Felséged csak nem fog forradalmat kirobbantani...

ERZSÉBET

Azt éppenséggel nem, de ami azóta történt, felért egy forradalommal.

SZTÁRAY

A Kiegyezésre gondol?

ERZSÉBET

Hát persze. Vagy nem tartja eredménynek? Megvalósult mindaz, amit a Reformkor a zászlajára tűzött: a jobbágyfelszabadítás, a köztelherviselés, a népképviselő, a parlamentnek felelős kormány...

SZTÁRAY

Amiért Batthyáynak meg kellett halnia...

ERZSÉBET

De nem volt hiábavaló az áldozata! A magyarok sosem engedtek a negyvennyolcból, és az állhatatosság meghozta gyümölcsét. A történelem a túlélésről is szól, kedves grófnő! És a magyarok túléltek minden ellenségüket. Tatárt, törököt, németet...

SZTÁRAY

Túlélés... II. Lajos nem élte túl a mohácsi vészt, sem az a tengernyi főúr, aki odaveszett. És az aradi vértanúk sem éltek túl október 6-át.

ERZSÉBET

Az egyén elpusztul, kedves grófnő. Mi is meg fogunk halni. Amikor túlélésről beszéltem, a nemzet megmaradására gondoltam. Az egyén áldozata a közösség érdekében. Ha akkor Haynau az utolsó pillanatban megkegyelmezett volna a tábornokoknak, akkor Damjanich, Leiningen, Dessewffy és a többiek még élnek néhány évet, évtizedet. Az idősebbek, mint Vécsey vagy Kiss Ernő azóta bizonyára úgymint meghaltak volna. És akkor nem lenne a nemzetnek olyan példa, amiből erőt meríthetne. Akkor én sem lelkesednék az Önök hazaszeretete, szabadságvágya láttán.

SZTÁRAY

Felséged jól ismeri a történelmünket.

ERZSÉBET

Jó tanárim voltak. Például sokat beszélgettünk erről Andrássy gróffal. Nézze csak, éppen itt jön.

Andrássy belép. Ő is kokárdát visel. Meghajol a királyné előtt, a grófnőnek kezét csókol.

ERZSÉBET

Kedves gróf, éppen arról beszélgettünk, milyen különös dolog a történelem.

ANDRÁSSY

Hát igen, főképp a miénk.

ERZSÉBET

Látom, feltűzte a kokárdát.

ANDRÁSSY

Ahogy ma minden magyar. S ahogy ki fogjuk tűzni tíz év múlva, száz év múlva, kétszáz év múlva...

SZTÁRAY

Ó, kétszáz év! Mi, egyszerű halandók nem látunk be akkora időt.

ANDRÁSSY

Amire a nemzet emlékezni akar, arra emlékezni fog, és ez összetartja. Hatalmas erő van ebben, sokkal nagyobb, mint a fegyverekben vagy a várfalakban.

ERZSÉBET

No, erről a király bizonyára mást gondol.

ANDRÁSSY

Fegyverekkel és hatalommal meg lehet nyerni csatákat és ki lehet végeztetni tábornokokat. De a nemzet emlékezetét nem lehet utasításokkal megsemmisíteni.

ERZSÉBET

Arra utal, gróf úr, hogy ez is olyan összetartó erő, akár a kokárda?

ANDRÁSSY

Igen. *(A kokárdájára mutat.)* Ez nekem azt súgja: soha nem szabad feladni. Engem halálra ítélték, később mégis miniszterelnök lettem, sőt a birodalom külügyminisztere. Mindez a 48-as hősöknek és az emlékükhöz való ragaszkodásnak köszönhető. Nem engedhetjük, hogy áldozatuk hiábavaló legyen. Ha hagyjuk az eszméket veszni, akkor teljesen potyára haltak meg az aradiak, a szabadságharc megannyi katonája, Vasvári, Petőfi...

ERZSÉBET

És azt se feledje el, Andrássy gróf, hogy ön tette a király fejére a koronát a budai Nagyboldogasszony templomban 1867-ben.

ANDRÁSSY

Igen, én tettem az esztergomi érsekkel együtt Ferenc József fejére. Annak a Ferenc Józsefnek, aki 1851-ben, távollétében halálra ítéltetett.

SZTÁRAY

S ő annak kezéből fogadta a koronát, aki fellázadt ellene, akit elítélt. „A szép akasztott”, így emlegették önt az emigrációban...

Mindenki elpirul, Andrassy el akarja terelni a témát.

ANDRÁSSY

Nem jó érzés, ha az embert képletesen felakasztják. Ne irigyelje tőlem, grófnő. A halálos ítélet vereség. Azt jelenti, hogy volt valaki, akinek ekkora hatalma volt fölöttem. Megrázó erre gondolni.

SZTÁRAY

A vereségből is szülehetnek szép dolgok.

ERZSÉBET

Ugyan mire gondol, kedves grófnő?

SZTÁRAY

Eszembe jutott Arany János csodálatos verse. A walesi bárdok. Ha nem bukik el a szabadságharc, ez a vers nem született volna meg.

ANDRÁSSY

Lehet, hogy becserélném a walesi bárdokat egy gyengébb Arany versre, ami a győztes forradalomnak állít emléket.

ERZSÉBET

Nem hisz az irodalom hatalmában, gróf úr? Éppen Ön, aki olyan szépen beszélt a szimbólumokról, a lélekről? Nem lehet, hogy a magyar nemzettudatnak adott annyit A walesi bárdok, mint egy megnyert szabadságharc?

SZTÁRAY

Hallgassa, gróf úr, milyen gyönyörű...

FELOLVASÓ

Itt van, király, ki tetteidet
Elzengi, mond az agg;
S fegyver csörög, haló hörög
Amint húrjába csap.

"Fegyver csörög, haló hörög,
A nap vértóba száll,
Vérszagra gyűl az éji vad:
Te tetted ezt, király!

Levágva népünk ezrei,
Halomba, mint kereszt,

Hogy sirva tallóz aki él:
Király, te tetted ezt!"

ANDRÁSSY

A vereségek megénekléséhez mindig remekül értettünk...

SZTÁRAY

De ott van benne a dac is, amiről beszélt:

FELOLVASÓ

Ötszáz, bizony, dalolva ment
Lángsírba velszi bárd:
De egy se bírta mondani
Hogy: éljen Eduárd.

Mind ülnek megrendülve.

FELOLVASÓ *(megismétli)*

De egy se bírta mondani, hogy éljen Eduárd...

*Elhalkul, közben elsötétedik az előtér, a jelenet szereplői kimennek, s kivilágosodik újra hátul
Kiss Ernő és Haynau.*

HAYNAU

Látja, a császár és a császárné jót akarnak. Lesz béke, egyetértés, a parasztok otthonának falain Ferenc Jóska képe. Mellette persze az emigrációba menekülő Kossuthé is. De Kiss Ernő portrét nem látok. A nép elfelejti a halottakat, és mindig behódol a hatalomnak.

KISS

Én nem ezt a tanulságot vonnám le. Inkább úgy fogalmaznék: a bátorság és hősiesség példája mindig hatni fog. Gyáva népnek nincs hazája.

HAYNAU

Hazája. Jó, hogy éppen ezt mondja. Hiszen mi van, ha az ország nem marad meg? Vagy csak töredékben? Mint már említettem, hetven év múlva, az első világháború után, a maga szülőhelye épp úgy egy másik államhoz fog tartozni, mint ez a vár itt, ahol ülünk. Gondolja, megünnepeli itt valaki a szabadságharcot, Petőfit, Kiss Ernőt?

KISS

Nézzük meg!

Haynau és Kiss újra sötétségbe burkolóznak.

FELOLVASÓ

Az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés értelmében a Magyar Királyság elveszítette területének kétharmadát, több mint hárommillió magyar került idegen fennhatóság alá. Milliók, akik szülőföldjükön hirtelen kisebbséggé lettek.

Az előtérben megjelennek a március 15-ei ünnepségre készülődők: két tanító, és a gyerekek. Közükben nemzeti színű szalagok, Petőfi, Kossuth, Batthyány stb. képek, dekorációt készítenek.

FELOLVASÓ

Március 15-e közeledtével az egyik iskolában ünnepségre készülődtek. Egy lelkes tanító szervezte a programot néhány diák segítségével.

Tanító magyaráz a gyerekeknek, míg a másik Tanító (Tanító 2) fejcsóválva figyel. A gyerekek ide-oda szaladgálnak.

TANÍTÓ

Oda tegyétek fel a Petőfi képet, Marika, te állj oda, jó, kinél van a szöveg? Tessék, lehet közben próbálni. Hol van Katus?

KATUS

Itt vagyok.

TANÍTÓ

Megtanultad már a verset?

KATUS

Persze, már régen, már egész kicsi koromban is tudtam...

TANÍTÓ

Jó, jó, mindjárt elpróbáljuk. Hozott valaki kartonpapírt, ahogyan kértem?

TANÍTÓ 2

Nem lesz ebből baj, kedves kolléga?

TANÍTÓ

Baj?

TANÍTÓ 2

Mit szól a tanfelügyelet? Vagy a helyi hatóságok? Ha ennek híre megy, még... Még baj is lehet...

TANÍTÓ

Már így is baj van. Nagy baj. Nem vette észre, kolléga úr? Hát lehet annál nagyobb baj, mint hogy félve kell készülődni a március 15-ére? És még maga is azt kérdezi: „Nem lesz ebből baj?” Ahol ezt meg kell kérdezni, ott nagy baj van.

TANÍTÓ 2

Akkor fűjjük le az egészet. Talán még nem szivárgott ki... Majd azt mondjuk, a gyerekek félreértettek valamit...

TANÍTÓ

Kinek mondjuk?

TANÍTÓ 2

Hát a hatóságoknak. Ha híre menne, mire készültünk, egyszerűen letagadjuk.

TANÍTÓ

És a gyerekek? Nekik mit mondjak?

TANÍTÓ 2

Hát nem mindegy? Elmarad az ünnepség és punktum.

TANÍTÓ

Ezt mondjam nekik? Hívjam ide őket, hogy felejtsék el a megtanult szöveget, tépjék össze a dekorációt, dugják el a Petőfi képet, mert félreértettek valamit?

TANÍTÓ 2

Ha másképp nem lehet megmenteni a dolgot, hát akkor igen.

TANÍTÓ

Nem lehetünk mindig ennyire gyávák.

TANÍTÓ 2 (*Indulatosan*)

Ez nem gyávaság, ez az élet parancsa. Nem szükséges feleslegesen provokálni a hatalmat. Nem szerencsés magyar szabadságharcról beszélnünk éppen itt, és éppen most.

TANÍTÓ

Éppen itt? Hiszen a tábornokokat innen nem messze végezték ki. Hetvenkét éve. A magyar szabadságért haltak meg. Mi meg arra nem vagyunk képesek, hogy egy megemlékező műsor kockázatát felvállaljuk? Miféle örökösök vagyunk nekik?

TANÍTÓ 2

Örökösök? Ezek csak nagy szavak! (*A diákokra mutatva*) A szüleik nem azt várják tőlünk, hogy örökösöket neveljünk belőlük, hanem hogy nyugalom legyen, tanuljanak békességben...

TANÍTÓ

Tanuljanak? Mit tanuljanak? Hogy fogadják el az elnyomást, maradjanak mindig másodrangúak a saját szülőföldjükön? Erre tanítottak minket a negyvennyolcasok? Arra, hogy neveljünk nyugodt, gyökértelen gyerekeket, akiknek fogalmuk sincs róla, mit tettek az őseik?

Közben Katus, aki a háttérben eddig is szavalt (nem hallottuk, csak a tátogását láttuk), most az előtérbe jön.

KATUS

Sehonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább rongy élete,
Mint a haza becsülete.

TANÍTÓ

Jó lesz, Katuskám.

KATUS

Nem lesz ünnepség, tanító úr?

TANÍTÓ

Miért ne lenne?

KATUS

Azt hallottam, hogy a másik tanító bácsi...

TANÍTÓ 2

Én csak azt mondtam, hogy most nagyon nehéz helyzetbe kerültünk. Ez most egy ilyen rossz történelmi pillanat...

TANÍTÓ

A történelem sosem könnyű. De mindenkinek a maga korában kell helyt állnia. Van, akinek tatár jutott, másnak pestis, török, háború... Ha mindig mindenki feladná az álmait a nehézségekre hivatkozva, ha csak lapítana, hogy majd talán jobb lesz, akkor egy-kettőre megszűnne a nemzet. És akkor tényleg nem maradna senki, aki megünnepelje a március 15-ét.

Ahogy magyaráz, közben köréje gyűlnek a gyerekek. A másik tanító fejcsóválva hallgatja, de nem szól.

GYEREK

Akkor folytatjuk?

TANÍTÓ

Hát persze. Így sosem áll össze a műsor.

GYEREK

Most mi következik?

TANÍTÓ

Megmutatjuk, milyen csodálatosan tudunk táncolni. Ehhez nem kellene katonák, birodalmak, vagyonok. Csak a tehetség, amit senki sem vehet el tőlünk. Gyerünk, hol vannak a táncosok?

Előrelépnek a táncosok.

TANÍTÓ

Hát, nézzük azt a táncot! Hamar, még rengeteg a dolgunk.

A többi szereplő félkört alkot, ők a nézők, a táncosok pedig az előtérben, középen (ahányan vannak), és elkezdenek táncolni. A többiek tapsolnak, hujjogatnak, esetleg zenélnek.

A tánc végén mindenki kivonul a színpadról. Ismét a háttérben Haynau és Kiss Ernő világosodik ki. Haynau gúnyosan értékeli a látottakat.

HAYNAU

Ez nagyon szép. Csak éppen semmi értelme. Időhúzás. Az elcsatolt területeken az ott élő magyarok előbb-utóbb beolvadnak. Ezen nem segít a március 15-ei ünnepség.

KISS

Nem egészen értem, tábornagy úr szerint minek van értelme egyáltalán? A császár iránti hűségnek?

HAYNAU

Egy katonának ez a legfontosabb.

KISS

Egy katona elsősorban a hazájához hű.

HAYNAU

Ön is az uralkodóra tett esküt, mint én.

KISS

Engem az esküm a nemzethez köt. Királyok jönnek-mennek, de a haza megmarad.

HAYNAU

Megmarad? Hát nem láttunk épp eleget, ezredes úr? És akkor még csak utána jön a második világháború. Rettenetes pusztítás. A végén pedig újra megszállás, de nem Ausztriáé, hanem az ázsiai Szovjetunióé. És sokkal kegyetlenebb diktatúra következik, mint a Habsburgoké. Ezért érdemes meghalni? Hát nem lett volna sokkal jobb a császár?

KISS

Erősebb hatalmak mindig lesznek. Nem az a fontos. A lélek számít. Beletörődnek-e a rabságba az emberek, az a fontos. És a magyarok nem törődtek bele...

A Felolvasóra pillant, ő eddig némán, rezzenéstelen arccal, külső szemlélőként figyelt, most olvasni kezdi:

FELOLVASÓ

A szovjet megszállás és a diktatúra ellen a magyarok ismét fellázadtak. Ezúttal 1956-ban...

HAYNAU

1956? Ez megint micsoda?

KISS

Ön kezdte a történelem megidézését. Csupa reménytelenséget sugallt. Én hadd mutassam meg a reménytelenségben a reményt, a sötétségben a fényt. Figyeljen csak, ez az utolsó.

FELOLVASÓ

A második világháború után a Szovjetunió megszállta Magyarországot, és Rákosi Mátyás vezetésével a kommunisták diktatúrát vezettek be. A magyar fiatalok 1956. október 22-én nagygyűlést tartottak Budapesten, ahol elhatározták, hogy másnap felvonulással adnak nyomatékokat követeléseiknek.

Ismét elsötétül a hátsó rész, az előtérben ezúttal sok fiatal (8-10). Egyikük egy pulpituson áll, onnan magyaráz (Diák 1), a többiek zajonganak, bekiabálnak, mindenki egyszerre beszél.

DIÁK 1

Próbáljátok meg egyenként. Ezt így nem lehet érteni. Fogalmazzuk meg pontosan, mit akarunk, ne fulladjon káoszba a gyűlésünk.

DIÁK 2

A sajtószabadságot! Követeljük a sajtószabadságot!

DIÁK 3

És a szólásszabadságot!

DIÁK 1

Várjatok, felírom, szedjük pontokba, mint a márciusi ifjak.

DIÁK 2

Ők is ezzel kezdték: sajtószabadság, cenzúra eltörlése.

DIÁK 4

Azóta sem változott semmi... Még mindig itt tartunk... Jó lenne, ha végre megírhatnák az újságok az igazságot!

A színpad szélén áll valaki, akinek szemlátomást nem tetszenek a dolgok, csóválja a fejét, most közbeszól:

AKADÉKOSKODÓ

Gondoljátok, hogy ettől bármi is megváltozik?

DIÁK 1

Ha nem hiszel benne, miért vagy itt? Amit ennyien akarunk, annak lesz eredménye. Nézd, milyen lelkes itt mindenki! Végre beleszólhatunk a sorsunk alakulásába.

AKADÉKOSKODÓ

Ugyan, attól, hogy néhány fiatal hözöng...

DIÁK 1

Úgy emlékszem, 48-ban is eleinte néhány fiatal hözöngött, aztán beleremegett Európa...

DIÁK 5

Talán majd rólunk is beszélni fognak: az ötvenhatos fiatalok, a negyvennyolcasok utódai, a huszadik századi pesti ifjak...

AKADÉKOSKODÓ

Jó, hogy nem már pesti srácok... Nem félték a hatalomtól?

DIÁK 1

Féljenek azok, akik rosszra használták a hatalmat.

AKADÉKOSKODÓ

És az oroszoktól nem féltek? Azt hiszitek, eltűrik azt, hogy Magyarország kiváljon a birodalomból? Ez csak álom.

DIÁK 2

Nem félünk, Petőfi sem félt.
(szavalni kezd)

Itt a próba, az utolsó
nagy próba!
Jön az orosz, jön az orosz,
itt is van már valóba'.

Eljött tehát az utolsó
ítélet,
de én attól, sem magamért,
sem hazámért nem félek.

AKADÉKOSKODÓ

Le is szúrták a kozákok...

DIÁK 2

És mi még most is szavaljuk a verseit! Ott a szobra a Duna parton, nem láttad? Én nem félek az oroszoktól, mi vagyunk itthon. Igaz?

DIÁK 1

Így van. Írjuk akkor fel a tizenkét pontból: az idegen katonákat vigyék el tőlünk!

AKADÉKOSKODÓ

Ez nem ilyen egyszerű. És ha megint leverik a forradalmat, mint negyvenkilencben? Ha megint kivégzések lesznek? Odaálltok a bitófa alá? Újra és újra?

DIÁK 2

És az utódaink elkezdik újra és újra. Addig kezdjük mindig újra, amíg Petőfiék álma a szabad és független Magyarországról meg nem valósul.

DIÁK 1

Akkor holnap felvonulunk, mint a márciusi ifjak. Ki tart velünk? *(Kezek a magasban.)*

MINDENKI

Menjünk a Bem szoborhoz!

Általános lelkesedés. Megint mindenki beszél, Diák 1 is lejön a pulpitusról. Közben néhányan kicsit előrébb jönnek, amíg hátul folyik a lelkes készülődés, az ő beszélgetésüket halljuk.

DIÁK 5

Néhány éve, amikor Rákosi diktatúrája a legszörnyűbb volt, az embereknek tapsolniuk kellett, és skandálni: Él-jen Rá-ko-si! Képzeljétek el, az egyik színész úgy szavalta akkor A walesi bárdokat, hogy „Egy se bírta mondani, hogy él-jen E-du-árd!”

Mind együtt:
De egy se bírta mondani, hogy éljen Eduárd!

A diákok kiszaladnak a színpadról, újra Kiss Ernő és Haynau.

KISS

Hát ezért kell meghalni holnap hajnalban. A magyar történelem más lesz, mint negyvennyolc nélkül lenne. Nem tehetjük meg, hogy eláruljuk, mert a jövőnket árulnánk el.

HAYNAU (*dühösen*)

Én ezt továbbra sem értem. Mi a jó ebben az örökös újrakezdésben? Én csak egyetlen hűséget ismerek, már mondtam: hűség a császárhoz. A többi csak romantika.

KISS

Sajnálom Önt ezért, táborszernagy úr. A mi történelmünk ennél sokkal gazdagabb.

HAYNAU

Az Önök történelme... Nevetséges...

KISS (*szavalni kezd*)

Isten, áldd meg a magyart, jó kedvvel, bőséggel...

Haynau közben hátralöki a székét, föláll.

HAYNAU

Ezek a magyarok... Ki érti őket?

Haynau kimegy, a foglár bejön, kezében a kötélet, amit az elején levett Kissről. Most megáll a tábornok mögött, aki közben folytatja a szavalást. Közben felhangzik a Himnusz zenéje is, ettől kezdve mehet már énekelve. Kiss feláll, a foglár tesz egy mozdulatot, mintha fel akarná tenni a kötelet, de a mozdulat félbemarad. Így állnak mozdulatlanul a végéig, akkor elsötétül a színpad.